

Стратегия за развитие или формуляр за оцеляване

Преглед на Проекта на интегрирания национален план за енергетиката и климата

Българската нагласа към хармонизираните действия на Европейския съюз се събира в две поговорки: „Страх лозе пази“ и „На харизан кон зъбите не се гледат“. Проектът на интегрирания национален план за енергетиката и климата не прави изключение. Първата му версия е

Между 2010 и 2017 г. цената на соларното електричество падна със

73%

© Европейската комисия

написана с притеснение и учудване. Притеснение да не би да се ангажираме с нещо, което ще видим зор да изпълним и учудване от множеството искания за инициатива, на която гледаме като на нещо чуждо и дадено ни отвън.

Резултатът от първия опит

е пропусната стратегическа възможност, която може да струва на страната милиарди от пропуснати ползи и неуместни инвестиции. Надеждата е, че след консултациите у нас, в региона и с Европейската комисия, планът ще предложи на страната адекватна енергийна стратегия.

Основният проблем на българския план

е пасивният подход на изготвянето му. Половината от 170-те страници са запълнени с тривиални твърдения за съществуващи европейски и някои национални политики и практики. От тези твърдения няма нужда, те са добре известни или се подграбват. По-голямата част от останалото са фрагменти от самия формуляр. Има и една трета част, която заявява намерения. Тази трета част, която е единствена, която може да се нарече план, е, първо, малка, второ, крайно предпазлива и, трето, неясна.

Струва си тук да хвърлим

поглед на някой друг национален план. Британският е добър пример, защото Великобритания е изправена пред ред проблеми с енергийния си капацитет, насочена е към енергийна промяна, но и също така, заради Брекзит, може да нехае за изискванията на ЕК за изписването на плана.

Британският план не е изпусната възможност.

Той описва ясно и в подробности както това какви са енергийните намерения на страната, така и стратегическите насоки на развитие. Независимо че Великобритания е значително по-комплексна държава от България (с поне 4 различни юрисдикции на територията си), планът е с 35 страници по-кратък от българския. Размерът, разбира се, не е определящ, ирландският

например е 294 страници и всички те изглеждат напълно оправдани. Най-валидното за нас не са страниците, а стратегическият подход. Той е заявен в следния параграф на британския план:

“Чрез нашата Индустриална стратегия правителството на Обединеното кралство определи „Предизвикателство за чист растеж“, за да постави Великобритания в (а) челните редици на индустриите на бъдещето. Правителството на Обединеното кралство ще увеличи максимално (б) предимствата за британската индустрия от глобалното пренасочване към чист растеж – водейки в разрабътването, производството и използването на нисковъглеродни технологии, системи и услуги, (в) които струват по-малко от алтернативите с висок въглерод.” (Подчертаванията са мои, б.а.)

С други думи, британският план е план за успех, растеж,

глобална конкурентоспособност и технологично и икономическо първенство. Българският е пропит от неувереност. Неувереността и ниските цели раждат провал. Ако кажеш, че ще бягаш 5 км с надеждата, че може да избягаш 42, най-вероятно е да избягаш 6. Работата е там, че ако си обещаеш 5 километра, няма как да избягаш марафон, няма да се подготвим за марафон и няма да привлечем вниманието (на инвеститори), което един марафон би предизвикал. Амбициозните цели са важни за инвестиционната привлекателност на страната.

Особено интересно е намерението на британския план

да развие нисковъглеродни инициативи, „които струват по-малко от алтернативите с висок въглерод“. Ограниченията на българския план идват точно оттам, откъдето идва амбицията на британския – цената на новите технологии. Трябва да си дадем сметка, че много от нисковъглеродните технологии са нови, а това често означава, че са в процес на рязко поевтиняване. Между 2010 и 2017 г. цената на соларното електричество

падна със 73%. Вятърната и соларната енергия днес са конкурентоспособни на конвенционалната енергетика и цените им продължават да падат. Същата тенденция може се очертава за водорода, батериите и други технологии, които скоро може да се окажат комерсиално изгодни. Авторите на плана трябва да следят и изучават ценовите (cost – б.а.) динамики на новите технологии и адекватно да ги включат в стратегията си, ако не за друго, поне за да намалят общите национални енергийни разходи и рисковете пред енергийната ни сигурност.

Българският план трябва да се преобърне. Имаме нужда от план за ползите и амбициите, вместо неохотно обяснение за задълженията. Вярно, една от основните цели на плана е да представи българския принос към междинната 2030 г. по пътя към климатична неутралност през 2050 г. Но целите на 2030 г. и 2050 г. не бива да се възприемат като прегради, а като отворени врати към нискоуглероден икономически растеж.

Наред с промяна на общата насока на плана, която е добре да покаже как България може да се възползва от тенденциите в новата енергетика, добре би било планът да се насочи към поне 4 конкретни сфери и да предложи стратегии за тяхното развитие – енергийна ефективност, транспорт, възобновяема енергия и иновации. Амбициозните цели в тези сфери ще решат в голяма степен и основния социален проблем, свързан със сектора – енергийната бедност.

Енергийната ефективност е вероятно най-очевидната област, която има нужда от стратегическо преосмисляне. Между 2005 г. и 2017 г., според анализа на Института по енергиен мениджмънт, общото енергийно потребление на България остава непроменено, дори леко свито, докато БВП се е увеличил с 38%. В този период в страната ни се изградиха и значителни индустрии. България продължава да има

огромен потенциал в енергийната ефективност и вероятно може да се цели в намаляване на енергийното си потребление някъде около 2 000 kg нефтен еквивалент (kg н.е.) на човек през 2030 г. или десетилетието след това. Италия, индустриализирана страна с развита индустрия, сходен климат и недостиг на собствени конвенционални енергийни ресурси, има днес потребление около 2 500 kg н.е., което пада, далеч не само заради икономическата криза. Амбициозни цели за енергийната ефективност могат да имат изключително позитивни икономически резултати и да доведат до още по-ясна тенденция на обратна зависимост между икономически растеж и енергийно потребление, съчетаено с модерно индустриално развитие.

Транспортът представлява особено предизвикателство, което доскоро трудно се поддаваше на декарбонизация. С падането на цените на батериите и появата на все повече нови типове и модели превозни средства можем да си зададем въпроса дали в сектора няма нещо за нас. България се славеше преди години с глобално първенство в производството на електрокари. Това първенство се оспорва с различни аргументи, но няма съмнение, че българинът е много по-компетентен в сферата на електромотора и електричеството, отколкото на двигателя с вътрешно горене. Днес един от най-бързо растящите индустриални сектори у нас е производството на компоненти за автомобилната промишленост. България е и четвъртият по големина производител на велосипеди. Преосмислянето на транспортната част на плана може не само да модернизира транспорта у нас, но и да направи България привлекателна дестинация за инвестиции в цялата верига на снабдяване на компоненти за новото поколение превозни средства, както и крайното автомобилно производство.

ВЕИ потенциалът е силно пренебрегнат от плана. Причината не е икономическа.

Добре би било планът да се насочи към поне

4

конкретни сфери и да предложи стратегии за тяхното развитие

ВЕИ днес са конкурентоспособни с конвенционалните енергийни източници и в значителна степен могат да се интегрират в съществуващата енергийна система. Доклад на IRENA оценява конкурентоспособния потенциал на Югоизточна Европа на 127 GWt с тенденция до 2030 г. този потенциал да се повиши до 700 GWt. Резонно е да си зададем въпроса каква изгода може България да извлече от този особено висок и икономически привлекателен потенциал. Засега възобновяемата енергия се третира като тежостно задължение.

Иновациите са четвъртият важен сегмент, който има нужда от значително преосмисляне. Свикнали сме да мислим, че

© Европейската комисия

иновациите са за страни с водещи научни институции – Германия, Дания, Франция. Това е неуместен възглед, особено когато става дума за финансиране, което се разпределя чрез политически решения. България трябва да участва много по-активно в иновационната енергийна политика на ЕС. България вече се установи като дигитален хъб на Югоизточна Европа, но в план на дигиталното измерение не само не е развито, то не е споменато. В документа дори липсват думи като интернет, дигитален, цифров, информационни технологии, блокчейн и други термини, които стават неразделни от енергийното планиране. България може да развие тестови инсталации за водород, микромрежи, виртуални електроцентрали, програми за

електронно управление на потреблението и други решения, които са напълно в компетентността на български специалисти.

Пренаписването на интегрирания национален план за енергетиката и климата от съвременна инвестиционна гледна точка и в съответствие с климатичните цели на ЕС с фокус върху енергийната ефективност, транспорт, ВЕИ и иновации ще адресира и проблема с енергийната бедност – проблем, който сега частично се решава с примитивни средства, вместо да бъде използван като един от механизмите за модернизация на енергетиката ни. България е на дъното на европейската класация по енергийна бедност. Модерното развитие

на енергетиката ще промени нашата класация по две линии: първо, чрез повишаване на доходите, свързани с индустриалната модернизация и, второ, чрез намаляване на потреблението на енергия вследствие на амбициозна енергийна политика.

Интегрираният национален план за енергетиката и климата е възможност най-сетне България да се сдобие с адекватна енергийна стратегия. Тази възможност не бива да се пропуска, ако искаме страната ни да се превърне ако не в енергиен център на Балканите, то поне в държава в крак със съвременните енергийни и индустриални тенденции.

Юлиан ПОПОВ